

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI**

Gulchehra G‘affarova

**MILLIY G‘OYA VA MILLATLARARO
MUNOSABATLAR**

O‘quv qo‘llanma

Toshkent – 2024

UO‘K: 37.092.33

KBK 74.6

G‘affarova G. Milliy g‘oya va millatlararo munosabatlar. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: “City of book”, 2024. – 260 b.

Mazkur o‘quv qo‘llanma yoshlarda jamiyat taraqqiyotining g‘oyaviy asoslarini teran idrok etib, nafaqat o‘z huquq va manfaatlarini anglashni, ayni paytda barcha fuqarolar oldidagi mas’uliyatni, inson sha’ni, qadru qiymati, huquq va erkinliklari hamda manfaatlarini oliy qadriyat sifatida tan olish va e’tirof etish madaniyatini oshirishga qaratilgan. Unda ko‘p millatli jamiyatimizda millatlararo munosabatlarning ilmiy-amaliy masalalari va rivojlanish xususiyatlari, bu boradagi dolzarb muammo va vazifalar mohiyati yoritilgan.

Qo‘llanma O‘zbekiston Respublikasida faoliyat olib borayotgan qator oliy o‘quv yurtlaridagi Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi ta’lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga kiritilgan “Milliy g‘oya va millatlararo munosabatlar” fanini chuqur o‘rganishga mo‘ljallangan bo‘lib, undan barcha talabalar, professor-o‘qituvchilar, tadqiqotchilar hamda soha mutaxassisleri o‘z faoliyatlarida foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

f.f.d., prof. N.A.Nazarov,

f.f.n., dots. Sh.Tog‘ayev

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023 yil 17 iyuldagi 314-sonli buyrug‘iga asosan nashr etishga ruxsat berilgan.

ISBN 978-9910-780-17-2

© G‘affarova G. 2024.
©“City of book”, 2024.

KIRISH

O‘zbekiston o‘z milliy mustaqilligini qo‘lga kiritgach, bu yerda yashayotgan xalq o‘z oldiga ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot barpo etish kabi ezgu maqsadlarni qo‘ydi. Ana shu maqsadni amalga oshirish, yurtimizda demokratik tamoyillarga asoslangan yangi jamiyatni barpo etish dolzarb vazifaga aylandi. Buning uchun esa bizga yot va begona g‘oyalar tajovuziga qarshi tura oladigan, har tomonlama barkamol insonlarni tarbiyalash, bu yo‘lda g‘oyaviy, mafkuraviy bo‘shliq bo‘lishiga yo‘l qo‘ymaslik, mamlakatimizning yuksak taraqqiyotini ta‘minlashga qaratilgan milliy istiqloq mafkurasini shakllantirish taqozo etildi.

Mustaqillikning ilk yillaridanoq O‘zbekiston xalqi o‘z milliy g‘oyasi negizlariga tayangan holda rivojlanish yo‘lini tanladi. Milliy g‘oya yoshlarda vatanparvarlik xususiyatlarini yuksaltirish bilan bir qatorda, millatlararo munosabatlarning optimal rivojini ta‘minlaydigan asosiy omil sifatida ham muhim ahamiyatga ega. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta‘kidlaganidek: «Bugungi kunda mamlakatimizda 130 dan ortiq millat va elat vakillari bir oila farzandlaridek ahil va inoq yashamoqda. Ular umumiy uyimiz - jonajon O‘zbekistonimiz ravnaqi yo‘lida birlashib, barcha soha va tarmoqlarda fidokorona mehnat qilmoqda, rivojlangan bozor iqtisodiyoti va kuchli fuqarolik jamiyatiga asoslangan huquqiy demokratik davlat qurishga munosib hissa qo‘shmoqda.

Bag‘rikenglik va insonparvarlik madaniyatini rivojlantirish, millatlararo va fuqarolararo hamjihatlik va totuvlikni mustahkamlash, yosh avlodni shu asosda, Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash davlatimiz siyosatining muhim ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Bizning Konstitutsiyamiz va qonunlarimizda, millati, tili va dinidan qat’i nazar, barcha fuqarolar teng huquq va erkinliklarga ega ekani mustahkamlab qo‘yilgan»¹. Demak, istiqloq sharofati tufayli yurtimizda millatlararo munosabatlar sohasida erishilgan yutuqlarni mustahkamlab, yosh avlodni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash bilan bir qatorda milliy va diniy bag‘rikenglik xislatlarini yanada rivojlantirish mamlakatimiz taraqqiyot strategiyasidagi g‘oyat muhim vazifalardandir.

Ma’lumki, millatlararo totuvlik g‘oyasi — umumbashariy qadriyat bo‘lib, turli xalqlar birgalikda istiqomat qiladigan mintaqa va davlatlar milliy

¹ Мирзиёев Ш. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2022. –Б. 306.

taraqqiyotini belgilaydi, shu joydagi tinchlik va barqororlikning kafolati bo‘lib xizmat qiladi. Bu g‘oya bir jamiyatda yashab yagona maqsad yo‘lida mehnat qilayotgan turli millat va elatlarga mansub kishilar o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, do‘stlik va hamjihatlikning ma’naviy asosidir; dinlararo bag‘rikenglik g‘oyasi — xilma-xil diniy e’tiqodga ega bo‘lgan kishilarning bir makon, bir Vatanda, olijanob g‘oya va niyatlar yo‘lida hamkor va hamjihat bo‘lib yashashni anglatadi.

Sog‘lom milliylik barq urgan joyda umumbashariy fazilatlarining qadriga yetish ham ortadi, millatlar o‘rtasidagi do‘stona munosabatlar ham kamol topadi.

Milliy an’analar va qadriyatlar rivoji shunday bir dialektik prinsipga asoslanganki, kimki o‘z xalqi milliy qadriyatini boshqa millat qadriyatlariga teskari qo‘ymagan holda va, aksincha, boshqa millat ma’naviyatini chuqur his qilish darajasiga o‘sib chiqsa va o‘z milliy qadriyatini bemalol va beminnat namoyish etish imkoniyatiga ega bo‘lsa, milliy munosabatlarda do‘stona iqtisodiy va ma’naviy muloqotdan o‘zga niyat bo‘lmasa, ana shunda turli millatlarning ma’naviyatini ifodalovchi umumbashariy qadriyatlar o‘sib boraveradi.

Markaziy Osiyo mintaqasida tarixan shakllanib, o‘z tili va madaniyatiga ega turkiy etnik birliklarni tashkil etuvchi millatlarning mustaqil turmush tarzi va madaniyati g‘oyat terandir. Bunday teranlikning mohiyati shundaki, Markaziy Osiyo xalqlari shunday bir jannatmakon muhitda qaror topganki, ularning osmoni bir, dini bir, yulduzu oy, quyoshu sayyoralari bir, “Vatan” deb kindik qoni to‘kilgan maskanlar bir-biriga tutashib ketgan. Ana shunday jannatmonand mintaqada yashayotgan har bir kishi ushbu umumiy uyimiz tinchligi, barqororligi va kelajagi uchun oddiy insoniy mas’uliyatni his etib, shu ezgu maqsad yo‘lida kamarbasta bo‘lishi, mintaqamiz, jumladan mustaqil O‘zbekistonimizning ham gullab yashnashiga zamin hozirlaydi. Bu esa baxt va farovonlikning asosiy garovidir.

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev olib borayotgan insonparvar siyosat xalqlarimiz qalbida chuqur o‘rin egallabgina qolmay, jahon xalqlarining ham diqqat-markazida ekanligi bizda yuksak quvonch va iftixor tuyg‘ularini uyg‘otadi.

1-Mavzu: «MILLIY G‘OYA VA MILLATLARARO MUNOSABATLAR» FANINING PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI

Reja:

- 1. «Milliy g‘oya va millatlararo munosabatlar» fanining maqsadi va vazifalari.**
- 2. Ijtimoiy va etnik birliklar, ularning shakllanish omillari.**
- 3. Millatlararo munosabatlar ayni vaqtda davlatlararo munosabatlar ekanligi.**

1. «Milliy g‘oya va millatlararo munosabatlar» fanining maqsadi va vazifalari

Hozir jahondagi mavjud 200 dan ziyod mamlakatlarda uch mingdan ortiq millat, elat va qabilalar yashaydilar. Ular besh yarim mingdan ortiq tillarda so‘zlashadilar. Bu tillarning aksariyati o‘z yozuviga ega emas. Milliy jarayonlarning eng xarakterli tomoni shundaki, insoniyat aql-zakovati yuksalgan sayin o‘zaro «assimilyatsiyalashish» tomon emas, balki o‘zlarining «men»ligini namoyish qilish, tasdiqlash sari jadal sur‘atlar bilan harakat qilmoqda. Hali jahonda mavjud birorta millat, yoki elatlar, ular eng kam sonli bo‘lishlaridan qat’iy nazar, ixtiyoriy ravishda boshqa millatlar bilan ko‘shilib ketgan emas, aksincha, ayrim millatlar qashshoqlikning og‘ir kulfatlarini o‘z boshlaridan kechirishga majbur bo‘lsalar-da ozodlik, erkinlik kabi qadriyatlaridan voz kechmaganlar. Ular ozod, mustaqil yashab, o‘z urf-odat, an‘ana va qadriyatlarini muqaddas bilib, e‘zozlab kelganlar.

Milliy munosabatlar deganda, turli millat va elatlarning iqtisodiy-siyosiy va madaniy-ma’rifiy sohalarida sodir bo‘ladigan o‘zaro ichki va tashqi aloqalari majmuini tushunmoq kerak.

Bunday aloqalar, ko‘p millatlar yashaydigan bir mamlakat ichki hayotida yoxud turli mamlakatlarda yashaydigan millatlar o‘rtasida amalga oshadi. Alohida millatlar o‘rtasida amalga oshadigan aloqalar millatlararo munosabatlarni tashkil qiladi. Bugungi kunda jahonda aholisining tarkibi faqat birgina millatdan tarkib topgan mamlakatni yoki davlatni topish qiyin. Xuddi shuning uchun ham mamlakatlar, davlatlar o‘rtasida amalga oshiriladigan turli sohalaridagi aloqalarda ularda yashayotgan millatlarning do‘stona munosabatlari har qanday davlat taraqqiyotini ta’minlovchi muhim omil hisoblanadi. Ana shu omil qanchalik mustahkam bo‘lsa, davlatlar o‘rtasida olib boriladigan turli